

LAUDATIO

ÎN ONOAREA

DOMNULUI **PROF.UNIV.DR.KEMAL H. KARPAT**, PROFESOR EMERITUS AL
UNIVERSITĂȚII WISCONSIN – MADISON, S.U.A.,
CU OCAZIA DECERNĂRII ÎNALTULUI TITLU ACADEMIC DE
DOCTOR HONORIS CAUSA AL UNIVERSITĂȚII BABEȘ-BOLYAI,
CLUJ-NAPOCA, ROMÂNIA

Domnul **Prof.univ.dr.Kemal Hașim Karpat** s-a născut la 15 februarie 1923, în satul Armutlu, azi Turda, din județul Tulcea, în România, într-o familie de tătari înstăriți. Tatăl său, Hașim Efendi, făcea parte din protipendada locală, fiind imam (preot musulman) și, în același timp, un priceput om de afaceri. Numele său de botez *Kemal* este legat de numele fondatorului Turciei moderne, Mustafa Kemal Atatürk, care devenea atunci din ce în ce mai cunoscut și printre turco-tătarii din Dobrogea. Iar numele său de familie *Karpat*, pe care îl va lua mai târziu, la primirea cetățeniei Republicii Turcia, este legat de țara sa natală România. După ce a absolvit școala primară din satul natal, Kemal Karpat a fost înscris, în 1935, la Seminarul Musulman (*Medrese*) din Medgidia, care era o instituție prestigioasă de învățământ din Dobrogea, fondată în anul 1610, de către Gazi Ali Pașa. Cursurile se desfășurau aici în limba română și în limba turcă, elevii fiind pregătiți, timp de 8 ani, nu numai ca viitori deservenți ai cultului musulman, ci și ca învățători. Elita intelectuală a comunității turco-tătare din Dobrogea preda în această instituție de învățământ sau, în mare parte, absolvise cursurile ei, înainte de a urma diverse facultăți din țară sau din străinătate.

În 1942, Kemal Karpat a plecat în Turcia, unde a urmat și cursurile renumitului Liceu Haydarpașa din Istanbul, pe care le-a absolvit în mai puțin de doi ani, după care s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din Istanbul. După o scurtă perioadă în avocatură, la sfârșitul anului 1948, K.Karpat a plecat în SUA, pentru a urma cursuri postuniversitare. Lucrarea sa de dizertație prezentată la Universitatea Seattle a avut ca temă „Drepturile muncitorilor și mișcarea sindicală din Turcia”. Sindicatul muncitoresc era atunci o problemă nouă în mediul social-politic din Turcia. Lucrarea a fost tradusă în limba turcă și a avut un rol însemnat în evoluția mișcării sindicale din Turcia. Kemal Karpat se afirma astfel, de la început, ca un istoric militant pentru democratizarea Turciei. Dar, teza sa de doctorat, intitulată „Turkey’s Politics: The Transition to a Multi-Party System”, susținută în 1956 la Universitatea din New York și publicată în 1959, a avut efecte social-politice mari în Turcia. Se crede că această carte a lui Kemal Karpat a avut un rol însemnat în declanșarea „Revoluției din mai 1960”, care a dus la înlăturarea

regimului partidului unic (Partidul Democrat) din Turcia. Regimul pluripartinic s-a instaurat în Turcia odată cu intrarea în vigoare a Constituției din 1961. În ciuda trecerii a peste jumătate de secol de la publicarea acestei cărți, ea își păstrează actualitatea, fiind o lucrare clasică pentru înțelegerea situației din Turcia, inclusiv din zilele noastre. O altă carte a sa, publicată, în 1975, la prestigioasa editură Brill din Leiden, intitulată ”Turkey’s Foreign Policy in Transition:1950-1974”, este de asemenea clasică. În acea vreme, ea a avut un puternic impact în mediul politico-diplomatic nu numai din Turcia, ci și din alte țări. Dar, această carte este utilă și pentru evaluarea politicii externe a Turciei și din ultimele două-trei decenii. În aceste cărți, ca și în multe alte lucrări ale sale, profesorul Kemal Karpat a promovat concepția sa despre sinteza istorie-politică, în care acordă istoricului un rol activ în străduințele vizând îndreptarea unei țări și a lumii întregi.

Kemal Karpat și-a continuat cariera universitară în SUA, fiind lector la Universitatea Montana (1957-1962), conferențiar la Universitatea New York (1962-1967), apoi profesor la Universitatea Wisconsin (începând cu 1967), de unde a ieșit la pensie, în 2003, la vârsta de 80 de ani și cu titlul academic de *distinguished professor* (primit în 1979). În același timp, profesorul Kemal Karpat a predat și ca profesor invitat atât la alte universități americane (John Hopkins, Princeton), cât și la universități din afara SUA, îndeosebi în Franța și Turcia (Ecole des Hautes Etudes en Science Sociales et Politiques–Paris, Middle East Technical și Bilkent – Ankara, Yıldız –Istanbul ș.a.). Preocupările sale științifice ancorate puternic în realitățile social-economice și politice ale Turciei contemporane, l-au apropiat și de oamenii politici turci cu viziuni mai largi, decât alții din acea vreme. Relațiile sale apropiate de durată lungă cu viitorul președinte Süleyman Demirel și viitorul prim-ministru Bülent Ecevit datează exact din anii 1960, când lucrările lui Kemal Karpat au influențat efectiv evoluția Turciei și apropierea ei de Occident, îndeosebi de SUA.

O direcție importantă de cercetare a profesorului Kemal Karpat a fost situația din Orientul Apropiat și Mijlociu, care este însă strâns legată de Islam și istoria otomană. Pentru a înțelege cauzele istorice și a căuta mijloacele de soluționare ale crizei de lungă durată din Orientul Apropiat și Mijlociu, K.Karpat a întreprins, începând cu 1964, repetate călătorii de documentare în regiune. Cartea sa publicată în 1968, cu titlul „Political and Social Thought in Contemporary Middle East”, a fost foarte bine primită nu numai în mediile academice, ci și în cele politice și diplomatice internaționale. Cartea a avut mai multe ediții și a fost folosită ca manual universitar. Această carte este și acum deosebit de utilă pentru toți cei care vor să înțeleagă mișcările din lumea islamică, rolul politicii și al liderilor în evoluția societăților arabe, iraniene și turcice. Această lucrare este cu atât mai necesară acum, cu cât problematica islamică a revenit cu atâta brutalitate în actualitatea europeană.

În 1977, profesorul Kemal Karpat a publicat la Brill, Leiden, o altă carte care și astăzi își păstrează valoarea de referință: ”Some Historical and Methodological Considerations Concerning Social Stratification in the Middle East: Property Rights and Social Structure” (în colab.cu van Nieuwenhuijze), carte bazată de asemenea pe investigații temeinice în arhive. În același timp, Kemal Karpat a publicat în diverse reviste de specialitate studii tematice referitoare la diverse aspecte ale situației din regiune, îndeosebi pe plan social, de natură să configureze, pe bază de documente, rădăcinile istorice ale acestor probleme. Experiența și expertiza sa în domeniu a atras și atenția Casei Albe. Începând cu 1980, profesorul Kemal Karpat a fost invitat destul de

des la Președinția SUA și la Departamentul de Stat, pentru consultări privind politica SUA în Orientul Apropiat și Mijlociu. De altminteri, profesorul Kemal Karpat se bucura de aprecierea lui Henry Kissinger, pe care îl cunoscuse la Universitatea Harvard, unde a fost membru al celebrului „Middle East Center”, condus atunci de renumitul islamist Sir H.A.R.Gibb. Profesorul Karpat este membru fondator și timp de trei ani a fost președintele importantei asociații științifice, cu peste 4000 de membri din întreaga lume, cunoscută sub denumirea „Middle East Studies Association”.

Universitatea Wisconsin a publicat, în 1985, bine cunoscuta carte „Ottoman Population (1830-1914): Demographic and Social Characteristics”, în care profesorul Kemal Karpat demonstrează că o adevărată cercetare științifică în domeniul atât de dificil al demografiei istorice nu se poate face decât pe baza unor investigații îndelungate și aprofundate în arhive. De fapt, profesorul Kemal Karpat este deschizător de drum în cercetarea arhivelor otomane în materie de istorie demografică. Autorul a adunat un imens material arhivistic, care i-a dat posibilitatea să construiască temeinic o altă imagine, decât cea cunoscută atunci, a situației politice și evoluției social-economice din Imperiul otoman, într-o perioadă de mari încercări și frământări. Și această carte a profesorului K.Karpat a avut un larg ecou, inclusiv în Balcani și în Caucaz. A fost tradusă și în turcă, în 2003. Este o lucrare de referință pentru toate studiile care abordează problematica otomană din acea perioadă de mari transformări și pe plan european. Pentru a stabili coordonatele reale ale istoriei otomane în cadrul larg al istoriei universale, profesorul K.Karpat a inițiat și organizat o conferință internațională cu această temă, care a avut ca rezultat apariția, la Brill, în 1974, a unui volum, intitulat „Ottoman State and Its Place in World History”. Această carte este chiar deschizătoare de drum în materie de reevaluare a istoriei otomane, inclusiv și îndeosebi prin prisma conexiunilor sale mondiale.

Cercetările științifice ale profesorului Kemal Karpat au fost orientate și către zona de mare interes a Asiei Centrale. Încă din 1985, domnia-sa a înființat în cadrul Universității Wisconsin „Association of Central Asian Studies”, urmată de aplicarea unui program de cercetări cu același obiectiv. A contribuit esențial la editarea publicației „Central Asian Survey”. În 1990, a inițiat și a organizat, în cadrul aceleiași Universități Wisconsin, Conferința internațională „History and Politics in Central Asia”. Iar în 1992, a fondat la Universitatea Bilkent din Ankara, numită și „Harvard-ul Turciei”, „Centrul pentru Asia Centrală”. Cu siguranță, profesorul Kemal Karpat a fost printre cei dintâi istorici din lume care au înțeles însemnătatea deosebită a cunoașterii aprofundate a Asiei Centrale, a cărei istorie fusese în mod deliberat ignorată sau falsificată de către istoriografia rusă și sovietică. După prăbușirea URSS, profesorul Kemal Karpat a avut posibilitatea să călătorească și în spațiul turcic fost sovietic, unde a participat la numeroase reuniuni științifice și a fost distins cu premii și titluri academice. Din inițiativa și cu implicarea directă a profesorului Kemal Karpat au fost puse, la Baku, în 1999, bazele unei publicații numită sugestiv „DA” (Diyalog Avrasya), menită să reflecte în mod realist istoria, cultura și mai ales prezentul și aspirațiile acestei lumi complexe și emergente, dorința ei de dialog constructiv cu toate țările. Studiile sale referitoare la această zonă de mare interes au fost adunate într-un volum, intitulat „Turcia și Asia Centrală”, și publicat de prestigioasa editură Imge din Istanbul, în anul 2003.

Date fiind și legăturile sale puternice cu România, unde s-a născut și și-a petrecut copilăria și o parte a tinereții, o constantă în preocupările științifice ale profesorului Kemal Karpaz l-au constituit și țările balcanice, inclusiv și îndeosebi România. El a întreprins mai multe călătorii de documentare în zonă, fiind și invitat deseori la manifestări științifice. Profesorul Kemal Karpaz a acordat locul cuvenit și rolului României și românilor în istorie. Profesorul Emeritus Stanley G. Payne, care îl cunoaște de o viață pe Profesorul Emeritus Kemal Karpaz, fiind amândoi timp de 46 de ani colegi la aceeași Universitate Wisconsin, Madison, scrie că, în ultima jumătate de secol, niciun alt savant din America de Nord nu a promovat, mai mult decât profesorul Kemal Karpaz, studiul istoriei și culturii românilor. Același distins profesor american relevă faptul că, profesorul Kemal Karpaz a fost singurul din SUA, care a inițiat și organizat, în 1978, la Universitatea Wisconsin, sărbătorirea Centenarului Independenței României, manifestare la care a participat și o importantă delegație de istorici români, condusă de academicianul Ștefan Ștefănescu. Cu același prilej, profesorul Kemal Karpaz a publicat în prestigioasa revistă „Southeastern Europe”, 5/1, 1978, un amplu studiu, intitulat „Romanian Independence and the Ottoman State”, în care a analizat modul în care Rusia țaristă a pus mâna pe sudul Basarabiei. Totodată, profesorul Kemal Karpaz a vorbit despre independența României și în cadrul unei apreciate prelegeri ținută la Centrul Cultural Român din New York. Profesorul Kemal Karpaz a fost interesat și de revoluția din 1848, îndeosebi din Transilvania, având în vedere faptul că Ladislau Kossuth a găsit refugiu în Turcia, unde s-a bucurat de onoruri și influență politică. În aceeași ordine de idei, ținem să relevăm și însemnătatea deosebită pe care o are cuprinzătorul său studiu, bazat pe cercetări în arhivele otomane, intitulat „Ottoman Urbanism: The Crimean Emigration to Dobruca and the Founding of Mecidiye”, publicat în nr.1, vol.3, din iarna 1984/1985, al revistei „International Turkish Studies”. Această lucrare a fost receptată la noi ca o contribuție majoră la cunoașterea istoriei Dobrogei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și de la începutul celui următor. Demn de relevat este și faptul că, în acest studiu, profesorul Kemal Karpaz aduce argumente indubitabile, de natură să probeze netemeinicia pretențiilor iredentiste bulgare, care nu au încetat nicidecum să se manifeste până astăzi. Studiul a fost tradus în limba română și publicat de două ori, în 1988 și 2003. Această lucrare a fost un alt argument pentru ca profesorului Kemal Karpaz să i se confere titlul de cetățean de onoare al municipiului Medgidia. În aceeași ordine de idei, se cuvine să notăm și faptul că, profesorul Kemal Karpaz a elaborat articolele privitoare la Dobrogea, Transilvania și Tara Românească din marea și prestigioasă colecție „Islam Ansiklopedisi”, din care au apărut până acum peste 40 de volume.

Profesorul Kemal Karpaz are un merit și în promovarea în SUA, Turcia și în tot Orientul Mijlociu a imaginii unor personalități din istoria și cultura română, ca Dimitrie Cantemir și Nicolae Batzaria. Profesorul Kemal Karpaz a cultivat legături de colegialitate și de prietenie cu istorici români de seamă, ca academicienii : Emil Condurachi, Virgil Cândea, Mihai Berza, Ștefan Ștefănescu, Pompiliu Teodor, precum și cu turcologii Aurel Decei, Nicoară Beldiceanu, Ion Matei și Mustafa A. Mehmed ; acesta din urmă fiindu-i și coleg la Seminarul Musulman din Medgidia. Totodată, Domnia-sa a sprijinit demersurile științifice ale unor tineri istorici români, ca : Viorel Panaite, Nagy Pienaru, Cătălina Hunt și mulți alții care au ajuns în SUA cu burse IREX.

Pentru activitatea sa prodigioasă de promovare a istoriei și culturii românești în SUA și în alte țări, profesorul Kemal Karpat a fost distins cu Medalia Independenței României și cu Medalia Dimitrie Cantemir a Universității București.

Profesorul Kemal Karpat a dedicat cercetări speciale și chestiunii critice, în anii 1980, a statutului turcilor din Bulgaria, publicând la Universitatea Wisconsin, în 1988, cartea "The Turks of Bulgaria : The Social Political History of a Minority", iar în 2004, a publicat (în colab.cu Markus Koller) o altă carte consacrată Bosniei otomane („Ottoman Bosnia: A History in Peril”). Legate de Balcani sunt și volumele sale în care analizează problema identității naționale și a naționalismului din ultima perioadă a Imperiului otoman, dar și din Turcia republicană. Intre acestea menționăm: „An Inquiry into the Social Foundation of Nationalism in the Ottoman State”, Princeton University Press, 1973; „Ideology in Turkey after the Revolution of 1960. Nationalism and Socialism”, Brill, Leiden, 1973.

Profesorul Kemal Karpat a acordat o atenție specială și problemei migrației, mai ales din perioada modernă. Cartea sa intitulată "The *Gecekondu*: Rural Migration and Urbanization in Turkey", publicată în 1976, de către Universitatea din Cambridge, reprezintă o lucrare de referință pentru înțelegerea fenomenelor complexe care au însoțit procesul de modernizare și urbanizare din Turcia. Volumul a apărut într-o nouă ediție în urmă cu doi ani. În aceeași direcție de cercetare se încadrează și lucrarea sa mai-sus amintită privind emigrația tătarilor în Dobrogea, după războiul Crimeiei, și străduințele statului otoman pentru integrarea refugiaților tătari crimeieni într-un mediu socio-economic modernizat.

Profesorul Kemal Karpat a fost preocupat și de istoria literaturii turce, în care a căutat elemente și probleme social-economice, în măsură să ofere o imagine mai nuanțată și mai exactă a societății turce în evoluția sa istorică. Studiile sale din acest domeniu au fost publicate de către Editura Timas din Turcia, în 2012, într-un volum intitulat „Societatea și literatura”.

Afirmat de la începutul carierei sale ca un istoric militant pentru adevăr, democrație și progres, profesorul Kemal Karpat a înființat și condus organizații și publicații științifice de prestigiu pe plan internațional. Pe lângă cele menționate mai sus, amintim și de „Middle East Studies Association of North America”, fondată de el în 1966, care și astăzi își arată foloasele. Apoi, "Turkish Studies Association", înființată în 1974, și "Central Asian Studies Association", fondată în 1985, și condusă de Kemal Karpat, până în anul 1995. Incepând cu anul 1980, profesorul Kemal Karpat a editat „International Journal of Turkish Studies”, iar din 1995 revista „Central Asian Survey”. Ambele publicații se bucură de prestigiu științific recunoscut pe plan internațional. În același timp, profesorul Kemal Karpat este inițiatorul și realizatorul multor conferințe științifice pe plan internațional, de regulă pe teme de mare actualitate. Aceste reuniuni științifice au fost de natură să contribuie nu numai la înțelegerea problemelor abordate, ci și la deschiderea unor noi direcții de cercetare științifică, cum au fost cele legate de Asia Centrală, Islam, Balcani și Caucaz.

Prețioasa și bogata contribuție științifică a profesorului Kemal Karpat se distinge prin noutate tematică, documentare temeinică, metodologie modernă și argumentare imbatabilă. Astfel că, multe din cărțile sale au fost în măsură să schimbe optica de analiză și sunt lucrări de referință la seminarii de specialitate din mari

universități americane și canadiene, ca : Harvard, Yale, Brown, Princeton, Berkley din California, Ohio, Michigan, Toronto, McGill din Montreal ș.a.

Deși a depășit venerabila vârstă de 92 de ani, profesorul Kemal Karpaz este un om încă deosebit de activ. Locuiește în SUA, dar călătorește frecvent și peste ocean, în primul rând în Turcia, prilej pe care îl folosește și pentru a revedea țara sa natală România. Răspunzând relativ recent unei ziariste tinere, care îl întrebase dacă activitatea sa științifică încă intensă și călătoriile lungi nu îl obosec, profesorul Kemal Karpaz i-a răspuns că, dimpotrivă, această activitate intensă îl susține și îi adaugă ani de viață. În octombrie 2013, cu ocazia participării sale ca invitat de onoare la a III-a ediție a Sesiunii Științifice Internaționale „Moștenirea Istorică a Tătarilor”, organizată de Universitatea Osmangazi din Eskişehir, a fost distins cu titlul *Doctor Honoris Causa*. Prelegerea sa, de peste o oră, a avut ca temă raportul dintre general și particular în istorie, cu referire directă la cazul tătarilor. Discursul său științific a fost atât de coerent și clar, încât întreaga sală, formată majoritar din studenți, l-a aplaudat și l-a ovaționat la scenă deschisă. Edificator pentru prestigiul și popularitatea profesorului Kemal Karpaz în Turcia și nu numai, este și faptul că masivul său volum de confesiuni (622 p.), publicat sub forma unui interviu fluviu și intitulat sugestiv „Râul care străpunge muntele”, de către editura Imge din Istanbul, în 2008, a ajuns deja la a III-a ediție. Este într-adevăr o carte despre viața unui om care a știut întotdeauna să-și aleagă corect drumul și să îl urmeze neabătut, în ciuda tuturor opreliștilor, care nu au fost puține și nu tocmai lesne de trecut. Kemal Karpaz este un nume de referință în istoriografia mondială. El a abordat și a tratat teme de mare actualitate, dar numai pe baza unor cercetări aprofundate în arhive, aducând mereu la lumină date și informații noi, de natură să ducă la înțelegerea temeinică a problematicii studiate. Prin întreaga sa activitate științifică, profesorul Kemal Karpaz a demonstrat necesitatea și posibilitatea adaptării științei istorice la cerințele în continuă schimbare a lumii.

Profesorul Kemal Karpaz a publicat peste 40 de cărți și aproape 200 studii științifice, cele mai multe în limba engleză. Lucrările sale au fost traduse în mai multe limbi, inclusiv în chineză. Semnificativ este și faptul că, în 2013, cu ocazia manifestărilor prilejuite de aniversarea a 90 de ani de la proclamarea Republicii Turcia, profesorului Kemal Karpaz i-a revenit marea onoare de a ține în Parlamentul turc discursul de evaluare a întregii perioade republicane din istoria Turciei. De asemenea, mai înainte, profesorul Kemal Karpaz primise și cel mai mare premiu al Republicii Turcia pe plan științific și cultural – Premiul Marelui Medjlis Național al Republicii Turcia.

Profesorul Kemal Karpaz este îndreptățit să primească titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, nu numai pentru activitatea sa bogată și prestigiul său științific recunoscut pe plan mondial, dar și pentru atașamentul său față de țara sa de origine România, a cărei istorie și ale cărei valori naționale a căutat în permanență să le promoveze și să le apere.

Cluj-Napoca, 05.05.2015

Prof.univ.dr.Tasin GEMIL

Directorul

Institutului de Turcologie și Studii Central-Asiatice
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca